

Părintele Teofil și relația cu Dumnezeu cel viu – Tatăl nostru

De curând un tânăr îmi scria: „...cea mai grava problemă în Biserică este faptul că ceva ne împiedică să fim autentici. Și cred că tocmai de aceea predica nu convinge, pentru că dincolo de salutul <Doamne-ajută!>, de agapele care au înlocuit party-urile, de muzica bizantină care a înlocuit rock-ul, de pereții care nu mai sunt acoperiți de postere, ci de icoane, etc, dincolo de toate acestea, mulți dintre noi rămânem la fel, ne-conștienți de <Hristos în mijlocul nostru>. Nu știu exact despre ce e vorba. Un blocaj? O lipsă de maturitate? O rămânere la stadiul de <primii pași>? O lipsă de dor de Dumnezeu?”

Deși readusă în discuție recent, problema aceasta este, aș zice, la fel de veche ca și creștinismul, ca și umanitatea însăși și constă într-o neputință a omului de a se concentra asupra esențialului și într-o nevolnică risipire în detalii, cărora, urmare a patimilor care-l stăpânesc, omul le acordă o falsă importanță, confundând scopul cu metodele, întregul cu detaliile, esențialul cu secundarul, iubirea cu egolatria, comuniunea cu comunicarea, conținutul cu formele, slujirea lui Dumnezeu cu dorința împlinirii voii proprii, credința cu ideologia religioasă. Să ne amintim doar cum Adam, în rai, a preferat merele faptului de a chivernisi creația, cum Isav i-a cedat fratelui său Iacov dreptul de întâi-născut în schimbul unui blid de linte, cum ucenicii Mântuitorului, în timp ce El le vorbea despre iminența mântuitoarelor Patimi, expresie a deplinei lepădări de sine în slujire iubitoare, se gândeau care dintre ei să fie mai mare.

Solicitându-i-se de către Părintele Ioanichie Bălan un material referitor la revigorarea monahismului, cândva la începutul anilor '90, Părintele Teofil răspundea, cumva dezamăgit de situația monahismului contemporan, că nu găsește nimic de scris deoarece realitatea arăta că, nu doar la Sâmbăta ci și în alte mănăstiri, ceea ce trebuia să fie obști monahale, comuniuni de frați sau surori în jurul lui Hristos, rămăneau simple adunături de burlaci, în care monahii/monahiile caută, să-și argumenteze propria viziune asupra credinței și vieții, eventual chiar și un mod de viață cât mai individualist și comod în care mai mici sau mai mari capricii și patimi să fie bine mascate și cultivate; și toate acestea sub eticheta „slujirii lui Dumnezeu”.

Având în vedere slujirea preoțească, Părintele deplângea faptul că foarte mulți clerici nu sunt oameni ai lui Dumnezeu, oameni ajunși la o relație intimă cu Dumnezeu, ci simpli funcționari bisericești. Amintea în această privință un cuvânt al Părintelui Arsenie Boca adresat studenților teologi din Sibiu: „Aveți grijă să nu ajungeți preoți înainte de a deveni creștini!”.

Referitor la viața laicilor, Părintele constata de asemenea cu tristețe că adesea aceștia merg la biserică sau se roagă în chip utilitarist, că împlinesc anumite practici religioase fără a căuta să le înțeleagă, ci doar pentru a cere ceva de la Dumnezeu sau pentru a-L ruga să nu-i pedepsească pentru anumite greșeli sau păcate, raportându-se la El „ca la un sponsor sau ca la un terorist”. Deplângea raportarea din simplu obicei sau chiar superstițioasă la Dumnezeu. Îmi aduc aminte cum, la o înmormântare, undeva în zona Făgărașului, observând (prin pipăire) bănuțul pus în mâna mortului, ca acesta să aibă, conform tradiției populare, cu ce să plătească la vămi, Părintele, întristându-se mult pentru faptul că preoții nu corectează un astfel de obicei, i-a atras atenția preotului paroh. Primind din partea acestuia explicația că e vorba de o tradiție împământenită la care oamenii nu doresc să renunțe, Părintele Teofil a făcut următoarele afirmații: „Dacă nici atâta putere nu avem (în calitate de preoți) să dezrădăcinăm un astfel de obicei, atunci chiar că nu avem nici o putere” și „Atâta țin oamenii noștri de credință, cât mortul de bănuț”.

Ce se întâmplă cu noi? În dorința noastră, de multe ori sinceră, de a-l sluji lui Dumnezeu, devenim prea formalști, dorim să copiem ce a gândit sau făptuit un sfânt sau altul, uitând să ascultăm și ce are să ne spună Dumnezeu pentru situația noastră concretă. Nu reușim să aplicăm la noi, nu doar să copiem exterior, formal, diferite exemple din Tradiția Bisericii. Ca urmare, în loc să ne apropiem de Dumnezeu și de semenii prin formele, care sunt bune și

necesare, ne izolăm tot mai mult în lumea noastră interioară, în loc să devenim altruști ne cultivăm egoismul, în loc să căutăm împlinirea voii lui Dumnezeu, facem ceva ce hotărâm noi că este voia Lui, în loc să creștem în comuniune prin credință, deschizându-ne spre semenii noștri, ne făurim ideologii care ne îngustează orizontul vieții, depărtându-ne de Dumnezeu și separându-ne de oameni. Ne trăind prin credință, într-o relație vie cu Dumnezeu și cu semenii, ne limităm la conformarea exterioară, adeseori fățarnică, cu anumite tipare de comportament religios. Cumva, asemenea cărturarilor și fariseilor din vremea Mântuitorului, în loc să punem formele în slujba vieții, omorăm viața limitând-o la forme.

Toate aceste chipuri de raportare defectuoasă la Dumnezeu Părintele Teofil le caracteriza prin formula: „A trăi social în religie nu religios în societate”, adică a coborî relația cu Dumnezeu, manifestarea religioasă, la o simplă practică comună. În cuvintele Sfinției Sale aceasta însemna „a face lucrurile lui Dumnezeu cu fața către lume”. De exemplu, să te rogi doar ca să fii văzut că te rogi, să postești ca să fii lăudat, să împlinești anumite ritualuri religioase pentru că așa e obiceiul, să predici frumos pentru a culege laude, etc.. Ori tocmai această raportare a cuiva la Dumnezeu cu fața spre sine însuși sau către oamenii din jur, această reducere a religiosului la social și a scopului la mijloc este cea care face ca manifestarea noastră religioasă să fie adesea doar formală, ritualistică, fără substanță, fără sens și prin urmare fără viață.

Acestui mod defectuos de trăire a religiosului Părintele Teofil i-a opus în viața sa o relație vie cu Dumnezeu, pe care îl înțelegea, îl experia și îl prezenta ca Tată, ca „bun și iubitor de oameni”, ca „milostiv și iubitor de oameni”, ca „Dumnezeul milei și al îndurărilor și al iubirii de oameni”, Care ne iubește, ne ajută, ne cheamă, ne ocrotește, ne miluiește și chiar ne zâmbește, chemându-ne să-l zâmbim și noi. Mai ales acest ultim aspect, relația cu Dumnezeu prin zâmbet, care mărturisește o intimitate delicată a unei relații de iubire radioasă cu Dumnezeu, ar fi de dorit să fie mai des întâlnit printre creștini. Părintelui Teofil îi plăcea să amintească un cuvânt al Părintelui Serafim Popescu: „Creștinismul îi viață, nu-i gheață!”.

Părintele Teofil a dobândit această intimitate în relația cu Dumnezeu, deoarece devenind monah nu s-a limitat la încadrarea într-un tipic de viață, fie el și monahal și desăvârșit, ci a acordat o mare importanță, pe lângă încadrarea în forme, relației vii cu Dumnezeu, pe care îl percepea ca Tată iubitor și ocrotitor, verificându-și mereu gândurile și faptele cu Cuvântul viu al lui Dumnezeu din Evanghelii. Întrebat de exemplu cum procedează seara când e obosit și nu-și mai poate împlini canonul de rugăciune, spunea, fără să se formalizeze că, după o foarte scurtă rugăciune „se culcă”. Și se culca într-adevăr, dar a doua zi se scula foarte devreme, astfel că avea la dispoziție două-trei ore pentru rugăciune, citire și meditație înainte de rugăciunea din biserică. Considera că, în cazul în care seara era la o conferință care se prelungea cu dialogul și spovedaniile până târziu, astfel că nu mai avea posibilitatea să se roage, Dumnezeu va primi slujirea pe care a împlinit-o fără a-i cere ceva ce n-a mai avut posibilitatea să îplinească. Rămânea uimit în fața unor mărturisiri din partea unor monahi cum că ar avea ca restanță de împlinit canonul de rugăciune în urmă pe nu știu câte luni de zile și nu concepea că Dumnezeu ar cere așa ceva. Spunea că se roagă cu bucurie cu „Rugăciunea lui Iisus” și nu-și poate închipui că Dumnezeu îi va reproșa: „Vezi, Teofile, că ai mai fi putut zice rugăciunea de vreo mie de ori și n-ai zis-o!”. Când la rugăciune îi venea în minte o poezie minunată de maica Teodosia Zorica Lațcu i-o recita lui Dumnezeu și zicea: „Doamne, așa că-i faină?” Întrebat de Părintele Ioanichie Bălan cum se luptă împotriva somnului – cuvinte cuprinse în Patericul Românesc –, Părintele Teofil răspunde tranșant: „Mă culc”. La întrebarea: - Care rugăciune e mai puternică?, întrebare la care răspunsul standard ar fi că aceea de la miezul nopții, părintele răspundea că „Acea prin care te apropii de Dumnezeu mai mult”.

Care ar fi poziția Părintelui Teofil față de stările de lucruri descrise de tânărul citat în deschiderea acestui articol? Într-adevăr, de multe ori constatăm că noi, cei care ne numim credincioși, nu avem deloc conștiința și simțirea apartenenței la Trupul lui Hristos, la Biserica

În cadrul căreia suntem chemați să formăm o comunitate și o comuniune de frați și surori. Cu referire la monahi, Părintele spunea că, din păcate, aceștia adesea nu prea au virtuți sociale, nu le pasă de fratele/sora lor. Dacă, spre exemplu, doi monahi se ceartă, ei se despart foarte ușor, spunea Părintele, se închid în chilie trântind ușa după ei și nu-i mai interesează ce se întâmplă cu celălalt. Astfel că nu se depășește un mod de raportare pur formal la celălalt. Deși deontologia impune anumite comportamente, anumite formule de politețe, și în lumea monahală și în cea clericală și între creștini în general, cum este și salutul „Doamne-ajută!”, acestea sunt adesea lipsite de conținut. Sunt rostite, îndeplinite, fără ca cei care le utilizează să le gândească și mai ales fără să le trăiască. Referitor la „agapele care au înlocuit party-urile”, Părintele, referindu-se la mulți candidați la monahism, care, părăsind lumea, veneau la mănăstire, îmbrăcau haina monahală, dar nu se lăsau pătrunși și de duhul de gândire și simțire călugăresc, amintea un cuvânt adresat de un părinte din Pateric cuiva care fusese senator și devenise monah doar în cele exterioare: „Și pe senator l-ai pierdut și nici pe monah nu l-ai aflat. Cât de des nu se întâmplă, din păcate, în situația noastră de diasporă, ca hramurile bisericești să fie reduse la statutul de serbări câmpenești. Adică oamenii folosesc sărbătoarea bisericii în scop abuziv. Nu percep sau nu-i interesează caracterul religios, creștin al acesteia, ci o folosesc ca simplu prilej de a fi împreună cu ceilalți și de a se distra, uneori zgomotos. Îmi amintesc cum la un hram un participant nu se jena să-mi sufle fumul de țigară în față. Să venim la exemplul muzicii bizantine. La mănăstirea Sâmbăta până la sfârșitul anilor 80 s-a cântat mai mult muzică cunșană. Atunci unii părinți au venit cu ideea introducerii muzicii psaltice, o muzică foarte frumoasă de altfel. Însă modul în care acei părinți doreau impunerea ei, fără nici o considerație sau îngăduință față de părinții care nu cunoșteau și nu puteau cânta muzica psaltică, dovedea o crasă lipsă de dragoste și înțelegere față de confrății monahi, de pe urma căreia și Părintele Teofil a avut de suferit. E vorba și aici de o idolatrizare a unui mijloc, fie el și de o extraordinară finețe artistică și valoare duhovnicească; de o manifestare egoistă, lipsită de viziunea finalității lucrurilor. Referitor la icoane se întâmplă, desigur, același lucru, dacă în ele vedem doar un anumit stil artistic de pictură sau o anume școală artistică, fără ca icoana să devină o fereastră spre Dumnezeu și spre sfinții pe care-i înfățișează. În concepția Părintelui Teofil, toate lucrurile pe care le facem ca oameni credincioși trebuie astfel făcute ca ele să ne conducă la întâlnirea cu Domnul Hristos. Nu cu o icoană, cu atât mai puțin cu un idol al Lui, ci eu El Însuși, viu și iubitor, așa cum îl prezintă Evangheliile și Sfintele Slujbe.

Aș dori să subliniez faptul că Părintele Teofil a dat o maximă importanță formelor tipiconale și rânduielilor de manifestare a credinței, conform practicii Bisericii, aplicându-le în viața Cuvioșiei Sale cu multă strictețe și cerând și celor pe care-i îndruma să se încadreze în așa numitul program de viață religioasă pe care-l alcătuisese. Însă el știa că aceste forme sunt doar mijloace ajutătoare, susținătoare ale neputinței noastre omenești, pe care le folosim pentru a avea un ajutor, pentru a beneficia prin ele de experiența înaintașilor noștri, nu scop în sine pentru care să trăim. Astfel Părintele Teofil însușea rânduielile prin viața, prin credința sa, făcându-le vii nu doar pentru sine, ci și pentru cei care veneau în contact cu dânsul. Îmi amintesc cu câtă bucurie spunea anumiți psalmi, care-i deveniseră așa de apropiați de parcă el i-ar fi făcut, de modul în care, în cadrul Sfintei Liturghii ne transmitea pacea, împreună cu un zâmbet îmbrățișător, spunând „Pace tuturor”, de bucuria lui pentru a vesti Cuvântul lui Dumnezeu prin predică sau de hotărârea radioasă cu care se încadra în disciplina de post a Bisericii, deși spunea: „Eu mă bucur să postesc, dar mă bucur și că nu-s toate zilele de post!”.

Toate acestea făceau ca Părintele Teofil să fie perceput atât de viu în credință. Personal mărturisesc că este omul cu cea mai mare credință în Dumnezeu din câți am întâlnit, în sensul în care credința este definită de un părinte din Pateric astfel: „A avea mintea pururea lipită de Dumnezeu cu evlavie și cu dor, a atârna cu nădejdea de El și a te încrede în El în orice ai face și ți s-ar întâmpla”. Evlavia și dorul acesta constituiau substanța bucuriei de viață a Părintelui Teofil, a cărui rugăciune tindea să fie tot mai mult și mai intens, după cuvântul Cuviosului Marcu Ascetul „o bucurie care înalță mulțumire”.

Am certitudinea că reușind noi, cât mai mulți, să trăim credința cu evlavie și cu dor, să ne fie rugăciunea o bucurie care înalță mulțumire, să ne simțim în biserică în „tinda raiului”, la „poarta cerului”, în „casa lui Dumnezeu” și în „locul împlinirilor”, cum adesea Părintele definea mănăstirea, bucuria izvorâtă din credința noastră va fi și pentru cei din jurul nostru o invitație la bucurie în locul împlinirilor, sub ocrotirea Tatălui și în comuniunea fraților.

Episcop-vicar + Sofian Brașoveanul

24.02.2012